

Qüestions

CIDOB

D.L.: B-8441-2012

12

JUNY
2012

EUROPA, la unió a cops de crisi

Oleguer Sarsanedas entrevista **Carles A. Gasòliba**, president, CIDOB

Com descriure el moment actual de la Unió Europea? Les metàfores són abundants. Una de les últimes la va oferir Joschka Fischer aquest mes de juny a Sitges, a la reunió del Cercle d'Economia –just una setmana abans de l'anunci del rescat bancari d'Espanya: Europa seria, segons l'exministre d'Afers Estrangers d'Alemanya, un mar en el qual rondon taurons que oloren sang.

Carles A. Gasòliba opta per definir el moment actual d'una manera molt més directa: la UE està passant la pitjor crisi des de la seva creació –una crisi originada per la situació econòmica global, que incideix especialment en una part de la Unió: l'eurozona. I encara que sigui un tòpic dir que la UE, des de la creació de la CECA a París (1951), ha anat creixent i assolint nous i més alts nivells a cops de crisi –és a dir, trobant la manera de superar-les–, pensa que ara això pot tornar a passar.

Mitjançant una reforma institucional?

L'única resposta possible és la unió política. Tots els analistes coincideixen: el que cal és una sola instància de supervisió fiscal i monetària a escala europea, amb capacitat de dirigir l'eurozona. De fet, ja s'han donat moltes passes perquè això acabi sent així.

David Owen, l'exministre d'Afers Estrangers del Regne Unit, acaba de publicar un llibre sobre Europa on diu textualment: "Brussel·les ha estat incapaç d'actuar amb decisió durant aquests quatre anys, fent sempre massa poc i massa tard per calmar els mercats i aconseguir que els votants tinguin feina."

Se sol menystenir la capacitat de les institucions europees d'actuar amb agilitat i rapidesa. Quan va esclatar la crisi, el famós 10 de maig de 2010, el Fons Europeu d'Estabilitat Financera (FEEF) no estava ni pensat –es va decidir en una reunió–. I el Banc Central Europeu va ser capaç de resoldre el problema de liquiditat, malgrat que no li tocava fer-ho. Des d'aleshores, s'han creat les instàncies de supervisió del mercat de capitals, de les institucions financeres i de les assegurances. El mes de fe-

brer d'enguany es va decidir transformar el FEEF, fins aleshores una institució *ad hoc*, en una institució permanent amb un bilió d'euros de capacitat de maniobra. Això es va fer mitjançant un tractat que han signat tots els estats membres (excepte el Regne Unit i Hongria). El 2 de març d'aquest any se'n va signar (excepte el Regne Unit i la República Txeca) un altre, el Tractat d'Estabilitat, Coordinació i Governança, que juntament amb l'obligació dels estats membres de presentar els seus pressupostos (els han de presentar durant el primer semestre de l'any –d'aquí l'expressió *semestre europeu*) i obtenir el vistiplau de la Comissió, configuren ja uns nivells de govern econòmic europeu importants. Resumint: s'ha avançat moltíssim en l'establiment de compromisos al més alt nivell i les idees-força dels tractats (estabilitat pressupostària i prioritat del pagament del deute i els interessos) han estat incloses a les constitucions de diversos estats membres (Espanya, Portugal, Irlanda).

És evident que en aquests moments hi ha una forta pressió, tant de dins com de fora, per avançar cap a més integració econòmica i política –si més no, del nucli de la UE. Això vol dir una Europa a dues velocitats?

La idea no és nova. Es tractaria que hi hagi una Europa de l'euro, més cohesionada, que funcioni com una unió econòmica i monetària –amb centre de decisió a Brussel·les i no als estats. Això hauria de permetre enfocar la solució als problemes actuals. Hi ha països que quedarien fora d'aquest cercle intern, d'altres estan fent els deures per poder entrar-hi. La geografia de l'euro no està tancada. A la reunió del Cercle d'Economia a Sitges, en un debat amb Bernard Kouchner (exministre d'Afers Estrangers de França) sobre el futur d'Europa, Joschka Fischer va defensar una Europa federal; Kouchner va afirmar que els francesos no l'accepten. L'Europa a dues velocitats és un tema de discussió francoalemany.

França va dir “no” a la Constitució europea...

França i també Holanda, dos grans estats i tots dos fundadors de la UE, van dir “no” a la Constitució. La qüestió de fons és de concepció del poder. Però ara la situació és prou greu per a tota la Unió i particularment l'eurozona i cal fer una passa endavant. La crisi hi ajuda –també el procés cap al Tractat de Lisboa va néixer d'una gran crisi: la caiguda del mur de Berlín i l'arribada dels països de l'Est. Ara bé: si hi ha voluntat política, no cal tocar gaire coses. El Tractat actual conté eines que, si es volguessin utilitzar, permetrien que el president permanent del Consell Europeu i el president de la Comissió Europea tinguessin un paper molt més destacat, i no actuessin com a mer coordinador en el cas del primer i administrador de les decisions i les competències en el cas del segon. Però per a això caldrà que els estats acceptin aquest lideratge. Fixi's que, des de Delors, s'han designat per a aquests càrrecs expressos ministres, que sí coneixen el funcionament del Consell Europeu, i no s'ha caracteritzat precisament per mostrar una personalitat forta, imposant-se als estats per impulsar projectes de gran abast. Són els estats, i en especial els acords francoalemanys, els qui han marcat les decisions polítiques de més abast.

Ara la Troica ja supervisa l'economia de tots els PIGS. Quin ha estat el procés que ha portat al rescat d'Espanya?

Jacques Delors va presentar un pla per a una moneda comuna europea el juny de 1989 (coincidint amb la presidència de torn espanyola), en plena preparació del Tractat de Maastricht, de manera que aquest pogués incloure'l –com efectivament així va ser. El Tractat de Maastricht va crear institucions com l'Institut Monetari Europeu (IME), predecessor del Banc Central Europeu (BCE), va definir el sistema monetari europeu i va establir les condicions d'admissió (encara vigents) al club de l'euro.

L'aleshores Europa dels 15 va procedir a avaluar quins membres les complien: dos països es van autoexcloure (el Regne Unit i Dinamarca), un es va considerar que no estava preparat i que calia que fes més deures (Grècia), i a un altre se li va negar l'entrada perquè aleshores es trobava en plena crisi bancària (Suècia). D'acord amb el Pla d'Estabilitat que es va crear per garantir la disciplina de l'euro per part dels estats membres, aquests estan subjectes a la supervisió de la Comissió Europea, que els pot imposar multes si incompleixen els seus compromisos. Els primers que van incomplir-los van ser França i Alemanya. I què va passar? Doncs que ningú no va gosar castigar-los –i, per tant, es van torçar les regles. Tots dos van prometre esmena i Alemanya certament s'hi va posar: va pujar els impostos, va abaixar les pensions, va congelar els salaris. Pel que fa a Espanya, des de la seva entrada a la UE el 1986 s'ha beneficiat dels fons d'ajut europeus –particularment del Fons de Cohesió, l'objectiu del qual és ajudar a l'adaptació a l'euro (receptors: Portugal, Irlanda, Grècia i Espanya). Malauradament, ha tingut tendència a malbaratar aquests ajuts europeus en infraestructures innecessàries i en potenciar els sectors equivocats de l'economia. Espanya és la pedra (una de les pedres) a la sabata d'Europa. Irlanda, ja no: ha refet de dalt a baix el sistema financer, ha valorat a preu real l'immobiliari i ha fet retalls dràstics en el sector públic. Espanya, en canvi, s'hi ha resistit i ha deixat que s'arrossegues una situació basada en la triple connivència entre el sistema financer, el sector immobiliari i la política. El Fons Monetari Internacional va ser el primer que va alertar que calia sacsejar i reestructurar el sistema financer espanyol –i encara que no ho esmentés, es va interpretar que feia una referència al cas de Bankia.

Bankia és la pedra a la sabata d'Espanya?

Efectivament. Els seus mentors confiaven en l'equació massa-gran-per-caure, però el que va portar la situació al límit va ser la negativa dels auditors de Bankia a signar els comptes de 2011. Atès que ja hi havia d'altres bancs (més petits) a la cua, el Govern finalment va haver d'afrontar la realitat: ja no es podia plantejar cap altre endarreriment i un ajust tou simplement no era possible. Tant el president Rajoy com el seu ministre d'Economia i Competitivitat, Luis de Guindos, segueixen una línia de pensament segons la qual el problema d'Espanya no és el deute públic sinó el privat (ràtio 1:4), i deute privat vol dir bancs –d'aquí el rescat bancari. Però això és només una part de la història. L'altra part és la pressió, tant des de dins de la UE (com a membre de l'euro, els problemes particulars d'Espanya es difonen automàticament a tota l'eurozona) com des de fora (notablement, els Estats Units, on s'estima que les possibilitats de reelecció del president Obama estan lligades a l'èxit o fracàs de l'euro). Així, quan l'Eurogrup es va reunir el dissabte 9 de juny sota el lideratge d'Alemanya i França (la contribució dels quals en la línia de crèdit és d'un 50% del total), es va decidir que els 100.000 milions d'euros del rescat bancari d'Espanya s'havien d'utilitzar per reestructurar el sistema financer espanyol i que aquesta reestructuració es faria sota la supervisió de la Comissió Europea, el BCE i l'FMI (l'anomenada Troica), més l'Autoritat Bancària Europea. L'Eurogrup també va decidir que en la mesura que aquest crèdit afecta el deute espanyol, aquests mateixos supervisors han de vetllar que no es produeixin desviacions respecte dels compromisos de reducció del deute d'Espanya i s'espera que facin propostes adients per millorar i garantir el compliment dels termes acordats. Ens ho podem mirar com vulguem, però això és una intervenció. Una intervenció gradual, en fases (no d'un sol cop, com en el cas dels altres països rescatats), però tanmateix una intervenció. De fet, els anomenats *Homes de Negre* ja són a Madrid des de fa uns quants mesos. El govern Zapatero va mantenir fins al final que el dèficit d'Espanya per al 2011 seria del 6%, mentre a Brussel·les ja circulava que seria força més alt i se situaria a la franja del 8%. Aleshores pren possessió el govern Rajoy, revisa els números i diu que Espanya no pot complir el previst. Les autoritats europees, que a aquestes alçades ja no es fien del Banc d'Espanya, decideixen enviar auditors externs a Madrid per revisar els comptes i avaluar la situació. Això és una intervenció.

Segons els resultats de l'última enquesta d'opinió europea del Pew Research Institute, del mes de maig d'enguany, els partidaris de la Unió han baixat a gairebé tots els estats membres des de 2007. A Espanya, concretament, baixen 20 punts, a Itàlia 19... A què es deu aquesta desafecció?

La UE té un dèficit endèmic de comunicació: no s'ha sabut transmetre als ciutadans tot el que representa la Unió per a la seva vida quotidiana. Les grans obres de Barcelona, per exemple, les ha pagat en un 50% la UE –però això no se sap o se sap poc, no consta. Sovint els responsables polítics locals, que volen penjar-se medalles, fan servir la UE per carregar-li els morts, però ni la mencionen quan es tracta de coses positives per a la seva comunitat. D'altra banda, malgrat que el concepte de l'Europa dels pobles surt a tots els preàmbuls de tots els tractats, el que tenim és l'Europa dels estats. En aquesta Europa, els estats es reserven per a ells la fiscalitat, la política laboral i la gestió econòmica i financera. I en una situació de crisi econòmica com l'actual, això no fa sinó atiar la desconfiança mútua i la percepció de divergències. Amb l'entrada en vigor, el juliol de 2013, dels tractats d'aquest febrer i març, això hauria de quedar resolt: contra la desconfiança, més Europa –és a dir, més integració fiscal i econòmica, més cessió de sobirania per part dels estats. Aquest hauria de ser el gran canvi.